

KORPORATIV BOSHQARUV VOSITASIDA AKSIYADORLIK JAMIYATLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH MASALALARI

Mamadaminov Dilshod Yakubovich

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17432095>

Kirish qismida ta'kidlanganidek, aksiyadorlik jamiyatlari bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy taraqqiyotning muhim institutlari hisoblanadi. Ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlash esa korporativ boshqaruvning samaradorligiga bevosita bog'liqdir. Ushbu tezisda mazkur masala keng tahlil qilinib, korporativ boshqaruvning asosiy tamoyillari, xalqaro tajribalar va amaliy yechimlar asosida fikrlar bayon etiladi.

Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvning mohiyati shundaki, u aksiyadorlar, kuzatuv kengashi va ijroiya organlari o'rtasida muvozanatni ta'minlab, kompaniyaning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini kafolatlaydi. Bu jarayonda shaffoflik, hisobdorlik, manfaatlar muvozanati va strategik nazorat tamoyillari asosiy o'rin tutadi. Ilmiy manbalar tahliliga ko'ra, "feedback" model asosidagi boshqaruv korxonalar samaradorligini oshirib, moliyaviy ko'rsatkichlarda ijobiy natijalar beradi.

Moliyaviy barqarorlik tushunchasi keng qamrovli bo'lib, u nafaqat korxonaning o'z majburiyatlarini o'z vaqtida bajarish imkoniyatini, balki uzoq muddatli rivojlanishni ta'minlash qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. Bu jarayonda kuzatuv kengashining mustaqilligi, aksiyadorlarning huquqlarini himoya qiluvchi mexanizmlarning mavjudligi va dividend siyosatining ochiqligi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, xalqaro tajribada mustaqil a'zolardan tashkil topgan kuzatuv kengashlari kompaniyalarning moliyaviy barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ilmiy jihatdan isbotlangan.

O'zbekiston tajribasida ham korporativ boshqaruvni takomillashtirish yo'lida qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2015-yilda qabul qilingan Korporativ boshqaruv kodeksi kompaniyalarda zamonaviy boshqaruv madaniyatini shakllantirish va investorlar ishonchini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Biroq amaliyotda ushbu kodeks talablariga to'liq amal qilinmayotgani sababli qo'shimcha mexanizmlarni ishlab chiqish zaruriyati yuzaga kelmoqda. Shuningdek, xalqaro standartlar, xususan OECD tamoyillarini bosqichma-bosqich joriy etish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish mumkin.

Ilmiy tadqiqotlar natijalariga ko'ra, korporativ boshqaruv reytinglari korxonalar moliyaviy xavfsizligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Moliyaviy axborotlarning shaffofligi, tashqi audit natijalarining e'lon qilinishi va elektron boshqaruv tizimlarining joriy etilishi investorlar uchun ishonchli muhit yaratadi. Shu boisdan, raqamli texnologiyalarni keng joriy qilish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish va inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytirish tavsiya etiladi.

Korporativ madaniyatni rivojlantirish ham moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Xodimlarning mas'uliyatini oshirish, motivatsion tizimlarni yo'lga qo'yish va halollikka asoslangan boshqaruv tizimini shakllantirish orqali korxonaning uzoq muddatli rivojlanishi ta'minlanadi. Bunda inson resurslarini rivojlantirish eng muhim omillardan biri sifatida maydonga chiqadi.

Xulosa qilib aytganda, aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash samarali korporativ boshqaruvsiz imkonsizdir. Buning uchun boshqaruvning zamonaviy modellari joriy etilishi, aksiyadorlar huquqlari kafolatlanishi, shaffoflik ta'minlanishi, xalqaro standartlarga moslashuv amalga oshirilishi va korporativ madaniyat rivojlantirilishi zarur. Faqat ana shunday yondashuv asosidagina aksiyadorlik jamiyatlari global bozor sharoitida raqobatbardoshligini saqlab qolishi, investitsiyalarni jalb qilishi va iqtisodiy barqaror rivojlanishga erishishi mumkin.

Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvning mohiyati shundaki, u aksiyadorlar, kuzatuv kengashi va ijroiya organlari o'rtasida muvozanatni ta'minlab, kompaniyaning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini kafolatlaydi. Bu jarayonda shaffoflik, hisobdorlik, manfaatlar muvozanati va strategik nazorat tamoyillari asosiy o'rin tutadi. Ilmiy manbalar tahliliga ko'ra, "feedback" model asosidagi boshqaruv korxonalar samaradorligini oshirib, moliyaviy ko'rsatkichlarda ijobiy natijalar beradi.

Moliyaviy barqarorlik tushunchasi keng qamrovli bo'lib, u nafaqat korxonaning o'z majburiyatlarini o'z vaqtida bajarish imkoniyatini, balki uzoq muddatli rivojlanishni ta'minlash qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. Bu jarayonda kuzatuv kengashining mustaqilligi, aksiyadorlarning huquqlarini himoya qiluvchi mexanizmlarning mavjudligi va dividend siyosatining ochiqdigi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, xalqaro tajribada mustaqil a'zolaridan tashkil topgan kuzatuv kengashlari kompaniyalarning moliyaviy barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ilmiy jihatdan isbotlangan.

O'zbekiston tajribasida ham korporativ boshqaruvni takomillashtirish yo'lida qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2015-yilda qabul qilingan Korporativ boshqaruv kodeksi kompaniyalarda zamonaviy boshqaruv madaniyatini shakllantirish va investorlar ishonchini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Biroq amaliyotda ushbu kodeks talablariga to'liq amal qilinmayotgani sababli qo'shimcha mexanizmlarni ishlab chiqish zaruriyati yuzaga kelmoqda. Shuningdek, xalqaro standartlar, xususan OECD tamoyillarini bosqichma-bosqich joriy etish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish mumkin.

Ilmiy tadqiqotlar natijalariga ko'ra, korporativ boshqaruv reytinglari korxonalar moliyaviy xavfsizligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Moliyaviy axborotlarning shaffofligi, tashqi audit natijalarining e'lon qilinishi va elektron boshqaruv tizimlarining joriy etilishi investorlar uchun ishonchli muhit yaratadi. Shu boisdan, raqamli texnologiyalarni keng joriy qilish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish va inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytirish tavsiya etiladi.

Korporativ madaniyatni rivojlantirish ham moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Xodimlarning mas'uliyatini oshirish, motivatsion tizimlarni yo'lga qo'yish va halollikka asoslangan boshqaruv tizimini shakllantirish orqali korxonaning uzoq muddatli rivojlanishi ta'minlanadi. Bunda inson resurslarini rivojlantirish eng muhim omillardan biri sifatida maydonga chiqadi.

Xalqaro tajribaga murojaat qilinganda, Yevropa Ittifoqi mamlakatlari va AQShda kuzatuv kengashining mustaqil a'zolaridan tashkil topishi, shaffof moliyaviy hisobotlarning majburiy e'lon qilinishi va aksiyadorlarning keng huquqlarga ega bo'lishi kompaniyalarning moliyaviy barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Masalan, OECD tamoyillariga asoslangan boshqaruv kompaniyalarning global bozorlar bilan uyg'unlashuvini osonlashtirib, ularni xorijiy

investorlarga yanada jozibador qiladi. Shu boisdan, O'zbekistonda ushbu tajribalarni milliy qonunchilikka moslashtirish va bosqichma-bosqich joriy etish dolzarbdir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Chykurkova, A., & Didukh, S. (2023). *Models of corporate governance: Comparative analysis of management models of joint-stock companies and their impact on efficiency*. Black Sea Economic Studies.
2. Dandara, L., & Revenco, V. (2025). *Shareholders' rights in joint-stock companies: Legal regulations and opportunities for effective corporate governance*. Journal of Research on Trade, Management and Economic Development.
3. Mihus, I., Akimova, L., Akimov, O., Laptev, S., Zakharov, O., & Gaman, N. (2022). *Influence of corporate governance ratings on assessment of non-financial threats to economic security of joint-stock companies*. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice.
4. Bortsevyich, P. (2023). *Legal transformation of corporate governance in joint-stock companies*. Analytical and Comparative Jurisprudence.
5. Akramova, N. (2023). *The need to form a corporate culture in joint-stock companies*. Economics and Innovative Technologies.
6. Ashurov, Z. (2019). *Improvement of organizational and economic mechanism of corporate governance in the joint-stock enterprises*. Corporate Governance & Finance eJournal.
7. Semenov, K. O. (2024). *The theoretical basis for the formation of the financial strategy of a joint stock company*. Business Inform.
8. Isomitdinova, G. K. (2021). *The ways to improve the internal corporate governance mechanisms in joint-stock companies*. Asian Journal of Multidimensional Research.
9. Ghazali, R. (2019). *The effect of corporate governance on quality of financial statements: A field study for a group of joint-stock companies in Setif*. Journal of Finance & Corporate Governance.
10. Akramova, N. (2023). *Purpose, tasks and principles of effective management of corporate culture in joint-stock companies*. Economics and Education.
11. Yakovlev, A. (2018). *Mechanisms of monitoring of financial and economic activities in joint-stock companies with state participation*. Economic Studies Journal.
12. Abdullayeva, M. X. (2024). *Managing financial risks by ensuring the financial stability of companies*. The American Journal of Management and Economics Innovations.
13. Wierzbicka, A., & Niklińska, N. (2016). *The legal structure of the joint-stock company as the ultimate source of corporate governance*. Humanities and Social Sciences Review.
14. Karminsky, A., & Rybalka, A. (2018). *Negative net worth of manufacturing companies: Corporate governance and industry expectations*. Journal of the New Economic Association.
15. Yakovlev, A. (2020). *Legal support of corporate governance in joint-stock companies with state participation*. Legal Studies Journal.